

Garibaldi-emlékkiállítás a Nemzeti Múzeumban.

— A Pesti Hírlap tudósítójától. —

A Nemzeti Múzeum Garibaldi halálának ötven-éves évfordulója alkalmából igen szép kiállítást rendezett azokból az emléktárgyakból, iratokból, képekből, amelyek Budapest különböző könyvtáraiban s levéltáraiban találhatóak. A Garibaldi-emlékek elrendezése avatott kezekre valló, szinte művészi. Tóth László és Zambra Alajos egyetemi tanárok nagy gonddal és szakértelemmel állították össze a múzeum kupolatermében ennek a romantikus, érdekes korszaknak minden nálunk található dokumentumát.

Garibaldi és Magyarország kapcsolatainak tárgyi emléke a gyűjteményben kevés van. Mindössze néhány tárgy, két zászló, melyeket az olasz légio lobogtatott, amely Monti gróf parancsnoksága alatt harcolt 48/49-ben, a magyar szabadságért. Látunk két katonafőlszerelést: egyiket az olasz légio katonái viselték a magyar szabadságharcban; sötétzöld bluz, piros nadrág, piros sapka; emlékeztet a francia gyalogság máig meglévő egyenruhájára. A másik a magyar légio egyenruhája. Nem ríki, de szép és izlőses: sötétkék piroszsinóros atilla, világosabbkék nadrág piros zsinórral, magasszáru bakancs és piros sapka, mint amilyent ma a francia gyalogság visel. Ezt a formaruhát viselték a magyar legionáriusok Garibaldi legnagyobb fegyvertényénél, a voltturnoi csatában, ahol a kis elszánt magyar csapat megrohmozta a nápolyi király ágyúit. Van még néhány fegyver; egy példány azokból a puskákból, amelyet a gyalogság a világtörténelem egyik leghíresebb szuronyrohamánál, a solferinói ütközetben használt. Két igen szép példány van a Colb-féle forgópisztolyból; ezt a magyar légio tisztjei használták. A Garibaldi-kor tárgyi emléke mindössze ennyi, de annál szebb és gazdagabb a Garibaldi-kor levéltári és egyéb írásos emléke.

A kiállítás rendezői az 1857-től 67-ig terjedő összes emlékeket összegyűjtötték. Az első s egyik legérdekesebb emlék az a kötet, amely Kossuth Lajosnak az olasz kérdéssel foglalkozó angolországi előadásait tartalmazza. Kossuth nagyarányú és igen hatásos agitációt fejtett ki Olaszország érdekében és sikerült is megnyernie Olaszország mellett az angol közvélemény szimpátiáját. 1859-ben, midőn az olasz-osztrák háború már a levegőben volt, Kossuth megtette azt, amit idegen ember még soha meg nem tett Angolországban: megbuktatta a konzervatív Derby-kormányt és ezzel elhárította Angolország semlegeségének akadályait. A villafrancai fegyverszünet után, miután III. Napoleon császár ugy a piemonti királyságot, mint a magyar ügyet a legrutabban cserben hagyta, Kossuth Lajos Cavourba, de főleg Garibaldi-ba vetette minden reményét. A tábornok és Kossuth kapcsolatait rengeteg levél őrzi, közöttük számos olyan, amelyek sem Kossuth irataiban, sem egyébütt nem láttak napvilágot. Az 1860-iki legendás hadjáratainak *Türr István* volt a vezérkari főnöke, és rajta kívül kilenc-tíz magyar vett részt a marsalái ezer vállalkozásában. Az Italia Unita első hőse Tüköry ezredes volt, aki elesett Palermó falai alatt, ki-nek emlékét Garibaldi oly nagyra becsülte, hogy mint a kiállítás egyik irata mutatja, később hajót nevezett el róla. 1860/61-ben, egészen 1863-ig Garibaldi volt Kossuthnak és a magyar emigrációnak egyetlen reménye. A kiadatlan kéziratok anyag, amelyet itt a kiállításon szemlélhetünk, új és rendkívül értékes adatokat szolgáltat a két kiváló férfi kapcsolatára. Garibaldi meg volt győződve annak a nagy akciónak sikeréről, amit Kossuth, Pulszky, Klapka együtt terveztek. A cél az lett volna, hogy az olasz sereg kiköt

Dalmáciában, a magyar sereg pedig betör keletről Erdélybe. Erre nézve Garibaldinak sok levele van, melyeket részben Kossuthhoz, részben Pulszkyhoz intézett. Garibaldi azt hitte, hogy a keleteurópai nemzetek: a szerbek, horvátok, dalmaták és románok mind nagy lelkesedéssel támogatják a magyar ügyet. Valóban meg is volt a hajlandóság ezeknek a népeknek a vezetőiben, hiszen a Kossuth—Klapka-féle Duna-konföderáció gondolata azzal kecsegtette őket, hogy egy nagy államszövetségben mint teljesen egyenrangú felek szerepelnek Magyarországgal.

Rendkívül értékesek és figyelemreméltóak a magyar légio írásos emlékei is. Ott találjuk az iratok között a fogadalmat, melyet minden legionáriusnak le kellett tennie. A fogadalom szövege többek között ezt mondja: „En alulírott önkéntesen ajánlom szolgálataimat Magyar- és Erdélyország s későbbben Róma és Velence felszabadítására, amiáltal az anynyira óhajtott olaszboni egység létesülend. Ezen nemes feladat által egyszersmind Európának minden leigázott népe a zsarnoktól fel fog szabadulni.“ Kossuth Lajos 1860 október 9-én lendületes szavakkal buzdítja a magyar légiot bátorságra és kitartásra. „A maroknyi magyar hős — írja a légiónak írt intelmében — amott délszakra sejtetni hagyja a világgal, miként fog a magyar küzdeni saját honáért, saját honának szent földjén, ha idegen földön is eként küzd egy testvérnemzet szabadságáért.“ A légiora vonatkozó iratok között találunk egy irást arról, hogy mi volt a magyar légio napi munkabeosztása. Látjuk, hogy a parancsnokok a körülbelül nyolcszáz főnyi magyar katonaságot a legszigorubb fegyelem alatt tartották. *Gál Sándor* ezredes tervezett erdélyi akciójáról egész sereg eddig kiadatlan irat, levél, feljegyzés és egyéb tanuskodik. 1863-ban, miután Garibaldi kénytelen volt visszavonulni, Kossuth és a magyar emigráció reményégei lassankint füstbe mentek. Nem azért, mintha Garibaldinak a magyar ügy iránt való lelkesedése csökkent volna, hanem más külső okok miatt. Magyarország maga nem mozdult és akkor már egyre erősödött az a párt, amely vezérének Deák Ferencet vallotta.

Említték érdemel még a Garibaldi-emlékkiállítás száz arcképből álló gyűjteménye. A képek az olaszországi magyar légio tisztjeit ábrázolják. Ennek az aránylag rövid korszaknak annyi emléke van, hogy tudományos feldolgozása néhány vaskos kötetet tenne ki. Több ezer levél és feljegyzés tanuskodik arról, hogy volt egy idő, midőn Magyarország és Olaszország sorsa szorosan egybe volt kapcsolva s az emlékek sokasága azt bizonyítja, hogy olyan erős lelki kapcsolatunk még egy néppel sem volt, mint az olasz néppel, történelmünknek egy rendkívül változatos és izgalmas időszakában.

Balla Antal.